

26.1.2026

EOAK/779/2025

**Ratkaisija: Oikeusasiamies Jari Råman**

**Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Anne Ilkka**

## **LÄÄKÄRINLAUSUNNON SAAMINEN PUOLUSTUSVOIMIA VARTEN TERVEYSASEMALTA**

### **1 KANTELU**

Kantelija arvosteli Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan ja Kalasataman terveysaseman menettelyä lääkärintodistuksen saamisessa. Kantelija oli pyytänyt omalta terveysasemaltaan lääkäriaikaa lääkärintodistuksen laatimista varten, jotta hän olisi voinut toimittaa Puolustusvoimille ilmoituksen muuttuneesta terveydentilastaan. Puolustusvoimat kehottaa verkkosivuillaan reserviläisiä ilmoittamaan varusmiespalveluksen jälkeen muuttuneesta terveydentilastaan ja toimittamaan ilmoituksen liitteeksi lääkärinlausunnon.

### **2 SELVITYS**

#### **2.1 Asiakirjat**

- - -

#### **2.2 Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan selvitys ja lausunto**

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala totesi selvityksessään ja lausunnossaan pääpiirteittäin seuraavaa.

Kantelija oli 10.4.2024 ottanut yhteyttä Kalasataman terveysasemalle puhelimitse ja kertonut hoidon tarpeen arviota tekeväälle terveydenhoitajalle, että pitkään jatkuneiden selkäongelmien takia hän haluaisi toimittaa Puolustusvoimille lääkärinlausunnon muuttuneesta terveydentilastaan. Kantelija on kertonut suorittaneensa asepalveluksen vuonna 2017, eikä hän ole nyt saanut Puolustusvoimilta erillistä pyyntöä toimittaa lausunto esimerkiksi kertausharjoitusten vuoksi. Hoidon tarpeen arviossa ei ilmennyt, että kantelija olisi tarvinnut lääkärin arviota selkäoireidensa hoitamiseksi. Terveydenhoitaja oli konsultoinut lääkäriä asiasta ja lääkäri oli katsonut, että koska Puolustusvoimien aluetoimisto ei ollut pyytänyt lausuntoa eikä kantelijalla ollut ollut aktiivista kertauskutsua voimassa, lausuntoa ei ole ollut järkevää tehdä, vaan kantelijaa oli kehoitettu palaamaan asiaan, jos hän saa kertauskutsun.

Kantelija on 23.4.2024 palannut asiaan Maisa-viestillä oltuaan ensin yhteydessä aluetoimistoon. Terveystenhoitaja oli 27.5.2024 vastannut Maisa viestiin konsultoituaan ensin esihenkilöä. Esihenkilö on linjannut, että terveysasemalta laaditaan kyseinen lausunto vain tilanteessa, jossa henkilö on saanut kutsun kertausharjoituksiin. Kantelijaa oli samalla kehoitettu kysymään lausuntoa erikoissairaanhoidosta, jossa kantelijalla oli tutkimukset ja hoito käynnissä. Terveysaseman ylilääkäri pahoittelee tätä virheellistä ohjausta, sillä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sopimassa työnjaossa kyseiset lausunnot on sovittu laadittavan perusterveydenhuollossa.

Selvityksissä kerrotaan, että Helsingin terveysasemien ja sisätautien poliklinikan johtoryhmä on laatinut terveysasemille ohjeet terveysasemilla tehtävistä todistuksista ja lausunnoista. Tämä ohjeistus pohjautuu muun muassa terveydenhuoltolakiin. Terveystenhoitolain 22 §:n mukaisesti hyvinvointialue on velvollinen huolehtimaan siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa terveydentilaansa koskevan todistuksen tai lausunnon silloin, kun todistuksen tai lausunnon tarve perustuu lakiin, taikka on asukkaan tai potilaan hoidon, toimeentulon, opiskelun tai muun vastaavan syyn kannalta välttämätöntä.

Kantelijan ottaessa yhteyttä terveysasemalle, hoitohenkilökunta oli saanut käsityksen, että kantelija tarvitsee todistuksen sodanajan tehtävien uudelleen määrittämistä varten etukäteen subjektiivisen kokemuksensa perusteella. Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan käsityksen mukaan asevelvollisuuslaissa ei oteta kantaa siihen, tuleeko hyvinvointialueen antaa lääkärinlausunto tilanteessa, jossa henkilön palveluskelpoisuus arvioidaan uudelleen. Tämän johdosta terveysasemalla on tulkittu, että kantelija ei ole sellainen kutsunanalainen, jolle terveysaseman tulisi lausunto terveydentilasta kirjoittaa.

Kantelijan pyytämä lausunto ei ole myöskään mainittuna em. Helsingin terveysasemien ja sisätautien poliklinikan johtoryhmän laatimassa ohjeistuksessa, joten terveysasemalla on tulkittu, että kyseistä lausuntoa ei laadita ilman voimassa olevaa kutsua kertausharjoituksiin.

Terveysasemalla on tulkittu myös, että kantelijan tilanteessa lausunnon saaminen ei ole välttämätöntä hoidon, toimeentulon tai opiskelun takia. Hoidon tarpeen arvioissa ei kantelijan terveydentilassa ole tullut esille sellaisia seikkoja, jotka olisivat vaatineet lääkärin kannanottoa jatkohoidon osalta. Mikäli näin olisi ollut, kantelijalle olisi voitu oireiden vuoksi varata lääkärin vastaanottoaika, jolloin todistuksen tekeminen vastaanoton yhteydessä olisi voinut olla luontevaa.

Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan käsityksen mukaan kantelijan lausunnon tarve ei ole perustunut lakiin, eikä lausunnon antaminen ole ollut kantelijan hoidon, toimeentulon, opiskelun tai muun vastaavan syyn kannalta välttämätöntä.

## 2.3 Pääesikunnan selvitys ja lausunto

Pääesikunta on selvityksessään ja lausunnossaan todennut seuraavaa.

Asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:ssä säädetään asevelvollisen palveluskelpoisuudesta ja 10 §:n 1 momentissa säädetään palveluksesta vapauttamisesta palveluskelpoisuuden puuttumisen takia. Asevelvollisen velvollisuus ilmoittaa palveluskelpoisuuteen vaikuttavista seikoista, kuten muuttuneesta terveydentilasta, perustuu asevelvollisuuslain 95 §:n 1 momenttiin.

Pääesikunnan operatiivisen osaston selvityksen mukaan muuttunut terveydentila voi vaikuttaa asevelvollisen palveluskelpoisuuteen ja tätä kautta palveluksesta päättämiseen (kutsunnat) tai sodan ajan sijoitukseen/käytettävyyteen (reservi).

Tässä kantelussa tarkoitettu tilanne liittyi sodan ajan sijoituksen tarkastamiseen. Aluetoimiston saadessa reserviläiseltä ilmoituksen sisältäen lääkärin lausunnon (arvio palveluskelpoisuudesta), tapauksesta riippuen aluetoimisto kutsuu (selvät tapaukset, ei läsnäolopakkoa) tai määrää (epäselvät tapaukset, läsnäolopakko) asevelvollisen aluetoimiston järjestämään tarkastukseen (AJT), jossa tarkastetaan ja päätetään asevelvollisen palveluskelpoisuudesta.

Reserviläisen tulisi lähettää ilmoitus muuttuneesta terveydentilasta aluetoimistolle heti kun asevelvollinen (kutsunanalainen tai reserviläinen) itse kokee terveydentilansa muuttuneen niin, että sillä voi olla vaikutusta hänen palveluskelpoisuuteensa pidemmällä aikavälillä tai pysyvästi. Tämän ei tarvitse liittyä mihinkään edessä mahdollisesti olevaan Puolustusvoimien tapahtumaan, kuten kutsunnat tai kertausharjoitukset.

Puolustusvoimissa muistutetaan mahdollisista terveydentilan muutoksista ilmoittamisesta erikseen mm. kutsuntoihin ja kertausharjoituksiin liittyen, jotta pystytään ennakoimaan ja varautumaan mahdollisiin muutoksiin päätösten ja järjestelyjen osalta hyvissä ajoin. Reservissä olon aikana ja kertausharjoitusten yhteydessä muistutetaan aina lääkärinlausunnon tarpeesta siinä tapauksessa, jos reserviläinen hakee vapautusta kertausharjoituksesta terveydellisin syin. Myös sotilaan käsikirjassa on maininta: "Pidä aluetoimistosi tietoisena osaamisestasi ja palveluskelpoisuudestasi, jotta sijoituksesi poikkeusolojen kokoonpanossa vastaisi parhaiten sekä sinun että Puolustusvoimien tarpeita."

Terveystarkastuksen kustannusten osalta Pääesikunnan operatiivinen osasto on todennut, että koska kantelija ei ole asevelvollisuuslaissa säädetyllä tavoin kutsunanalainen, ei Puolustusvoimat ole voimassa olevan lainsäädännön perusteella velvollinen korvaamaan hyvinvointialueelle tällaiseen terveystarkastukseen liittyviä kustannuksia. Asevelvollisuuslain 24 §:n mukaan hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin järjestämän terveystarkastuksen ja niiden kutsuntaan järjestämien lääkärin kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) 72 §:ssä.

Pääesikunnan lausunnon mukaan asevelvollisen velvollisuus ilmoittaa palveluskelpoisuuteen vaikuttavista seikoista, kuten muuttuneesta terveydentilasta, perustuu asevelvollisuuslain 95 §:n 1 momenttiin. Asevelvollista koskevien ajantasaisten tietojen saaminen on Puolustusvoimille tärkeää koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen sekä sodanajan kokoonpanoihin sijoittamisen ja valmiuden kannalta. Osan lainkohdassa mainituista tiedoista sotilasviranomaisen saa normaalisti väestötietojärjestelmästä. Keskeinen merkitys on myös palveluskelpoisuuteen liittyvillä tiedoilla. Näitä tietoja sotilasviranomaisen saa pääsääntöisesti vain asevelvolliselta itseltään, kuten asevelvollisuuslakia koskevassa hallituksen esityksessäkin tältä osin todetaan (HE 37/2007 vp, s. 64).

Asevelvollisuuslain 95 §:n mukainen asevelvollisen velvollisuus huolehtia palveluskelpoisuuteen vaikuttavista seikoista on erotettava esimerkiksi kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttamisesta asevelvollisen sairastumisen perusteella (asevelvollisuuslain 33 §). Velvollisuus palveluskelpoisuuteen vaikuttavien seikkojen saattamisesta sotilasviranomaisen tietoon ei ole sidottu esimerkiksi tiettyyn kertausharjoitukseen vaan on tarkoitettu juurikin palvelusten välissä tapahtuvien muutosten ilmoittamiseen.

Palveluskelpoisuuden arvioimisen kannalta asevelvollisen terveydentilassa tapahtuvat muutokset ovat keskeisessä asemassa. Asevelvollisen toimittaman terveydentilan muutosta koskevan ilmoituksen käyttötarkoituksena onkin arvioida muuttuneen terveydentilan vaikutusta asevelvollisen palveluskelpoisuuteen, joka edelleen voi vaikuttaa asevelvollisen palveluksesta päättämiseen tai sodan ajan sijoituksen tarkastamiseen. Ilmoitus muuttuneesta terveydentilasta tulisi edellä esitetysti lähettää aluetoimistolle heti kun asevelvollinen itse kokee terveydentilansa muuttuneen niin, että sillä voi olla vaikutusta hänen palveluskelpoisuuteensa pitkäaikaisesti tai pysyvästi.

### 3 RATKAISU

Katson Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen menetelleen virheellisesti kieltäytyessään antamasta kantelijalle lääkärinlausuntoa terveydentilasta Puolustusvoimille.

Perustelen ratkaisuni seuraavasti.

### 3.1 Oikeusohjeet

Terveydenhuoltolain 22 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue on velvollinen huolehtimaan siitä, että sen asukas tai terveystieteiden potilas saa terveydentilaansa koskevan todistuksen tai lausunnon silloin, kun todistuksen tai lausunnon tarve perustuu lakiin, taikka on asukkaan tai potilaan hoidon, toimeentulon, opiskelun tai muun vastaavan syyn kannalta välttämätöntä.

Asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:n mukaan asevelvollisen palveluskelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että asevelvollinen suoriutuu tässä laissa tarkoitetusta palveluksesta eikä vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta.

Palveluskelpoisuudesta päätetään tietojen perusteella, jotka asevelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan:

- 1) asevelvolliselta itseltään;
- 2) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 3) soveltuvuuskokeessa;
- 4) henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain (332/2019) 34 ja 35 §:ssä tarkoitetuilta tahoilta.

Palvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen asevelvollinen.

Asevelvollisuuslain 10 §:n 1 momentin mukaan asevelvollinen vapautetaan palveluksesta rauhan aikana, jos hänellä on vaikea vamma tai sairaus, joka estää palveluksen asevelvollisena, tai jos hänen todetaan terveydentilansa vuoksi olevan kykenemätön palvelukseen niin pitkän ajan, ettei hänen kouluttamisensa myöhemminkään olisi tarkoituksenmukaista, taikka jos hän on vaaraksi palvelusturvallisuudelle.

Asevelvollisuuslain 95 §:n mukaan asevelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa, hänen palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat sekä tiedot kansalaisuuksista ovat sotilasviranomaisen tiedossa. (1 momentti)

Asevelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot Puolustusvoimille tämän niistä tiedustellessa sekä vastattava Puolustusvoimien tekemään kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon. (2 momentti)

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 2 momentissa tarkoitettun kirjallisen kyselyn tekemisestä ja tietojen antamisesta. (3 momentti)

Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 37/2007 vp.) todetaan seuraavaa:

Asevelvollisen tulisi pykälän 1 momentin mukaan huolehtia siitä, että hänen yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteen vaikuttavat tiedot ovat sotilasviranomaisen tiedossa. Puolustusvoimilla tulee olla ajan tasalla olevat tiedot kaikista asevelvollisista. Se on tärkeää koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen sekä sodanajan kokoonpanoihin sijoittamisen ja valmiuden kannalta. Tärkeitä tietoja ovat yhteystiedot, jotka normaalisti saadaan väestötietojärjestelmästä, edellyttäen, että muuttoilmoitus on tehty asianmukaisesti. Keskeinen merkitys on myös palveluskelpoisuuteen liittyvillä tiedoilla. Myös kansalaisuutta koskeva ajantasainen tieto on käytännön tilanteissa osoittautunut tarpeelliseksi. Näitä tietoja sotilasviranomaisen saa pääsääntöisesti vain asevelvolliselta itseltään.

### 3.2 Asian arviointi

Terveystietolain 22 §:n mukaan hyvinvointialue ja Helsingin kaupunki on velvollinen huolehtimaan siitä, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa terveydentilaansa koskevan todistuksen tai lausunnon silloin, kun todistuksen tai lausunnon tarve perustuu lakiin, taikka on asukkaan tai potilaan hoidon, toimeentulon, opiskelun tai muun vastaavan syyn kannalta välttämätöntä.

Asevelvollisuuslain 95 §:n mukaan asevelvollisen tulee huolehtia siitä, että muun muassa hänen palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat sotilasviranomaisen tiedossa. Säännöksen sanamuoto velvoittaa asevelvollista tekemään ilmoituksen oma-aloitteisesti. Säännöksen perusteluissa todetaan, että muun muassa palveluskelpoisuuteen liittyvät tiedot sotilasviranomaisen saa pääsääntöisesti asevelvolliselta itseltään.

Pääesikunta on selvityksessään ja lausunnossaan todennut, että muuttunut terveydentila voi vaikuttaa asevelvollisen palveluskelpoisuuteen ja tätä kautta palveluksesta päättämiseen (kutsunnat) tai sodan ajan sijoitukseen tai käytettävyyteen (reservi). Pääesikunnan selvityksen ja lausunnon mukaan ilmoitus muuttuneesta terveydentilasta tulisi lähettää aluetoimistolle heti kun asevelvollinen itse kokee terveydentilansa muuttuneen niin, että sillä voi olla vaikutusta hänen palveluskelpoisuuteensa pitkäaikaisesti tai pysyvästi. Velvollisuus palveluskelpoisuuteen vaikuttavien seikkojen saattamisesta sotilasviranomaisen tietoon on tarkoitettu palvelusten välissä tapahtuvien muutosten ilmoittamiseen, eikä kyseessä oleva ilmoitus liity esimerkiksi kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttamiseen, josta säädetään erikseen.

Helsingin kaupungin selvityksen ja lausunnon mukaan Helsingin terveysasemien ja sisätautien poliklinikan johtoryhmä on laatinut terveysasemille ohjeet terveysasemilla tehtävistä todistuksista ja lausunnoista terveydenhuoltolain 22 §:ään pohjautuen. Ohjeistuksessa ei ole mainittu kantelijan pyytämää lausuntoa.

Saadun selvityksen perusteella olen voinut todeta, että kantelijan tarve saada lääkärinlausunto terveydentilastaan perustui asevelvollisuuslain 95 §:än. Käsitykseni mukaan kyseessä on terveydenhuoltolain 22 §:ssä tarkoitettu lausunto, jonka tarve perustuu lakiin. Katson Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen menettelleen virheellisesti kieltäytyessään lääkärinlausunnon laatimisesta sillä perusteella, ettei kantelija ollut saanut Puolustusvoimilta kertausharjoituskutsua taikka muutakaan pyyntöä toimittaa lääkärinlausunto.

Pääesikunnan selvityksen ja lausunnon mukaan asevelvollisuuslain 95 §:ssä tarkoitettu velvollisuus ilmoittaa muuttuneesta terveydentilastaan perustuu asevelvollisen omaan käsitykseen siitä, että hänen terveydentilansa on muuttunut pitkäaikaisesti tai pysyvästi siten, että sillä voi olla vaikutusta hänen palveluskelpoisuuteensa. Kun potilas ottaa yhteyttä terveyskeskukseen ajanvarausta varten, laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö tekee terveydenhuoltolain 51 §:n mukaisen hoidon tarpeen arvion tutkimusten tai hoidon tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa potilas tarvitsee. Ymmärrän kyllä, että puhelimitse tapahtuvassa hoidon tarpeen arvioissa on erittäin vaikeaa arvioida, onko potilaan kokema terveydentilan muutos sillä tavoin merkittävä ja pysyvä, että lääkärinlausunnon laatiminen olisi tarpeen kyseisellä hetkellä. Siten lääkärinlausunnon laatiminen olisi useimmiten luontevaa tehdä hoidon antamisen yhteydessä.

Korostan, että pidän lainvastaisena ohjeistusta ja menettelyä, jossa kategorisesti kieltäydytään lausunnon antamisesta kyseisessä tilanteessa. Kehotan Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimea päivittämään ohjeensa terveysasemilla annettavista lääkärinlausunnoista ja saattamaan ohjeistuksen terveysasemilla työskentelevän henkilöstön tietoon.

#### 4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan menettelyn virheellisyydestä sen tietoon.

Pyydän Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialaa ilmoittamaan 30.9.2026 mennessä, mihin toimenpiteisiin ratkaisu on antanut aihetta, sekä toimittamaan ilmoituksensa liitteenä lääkärinlausuntojen laatimista terveysasemilla koskevat ohjeet.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös Pääesikunnalle.